

Prava Pučka Sloboda

PREDPLATNA CIENA NA GOD. K 2
- NA PÓ GOD. 1 - POJEDINI BROJ 12 p.
PREDPLATA SE ŠALJE UREDNIŠTVU

izlazi svakog četvrtka

IZDAVATELJ, VLASTNIK I ODGO-
VORNI UREDNIK: VLAD. KULIĆ
- UVRSTBE PO CIENIKU ili POGODBI

God. I.

ŠIBENIK, 17. rujna 1908. god.

Broj 21.

Zadar!

Glavni grad naše pokrajine, ili ti vam uže naše domovine, jest Zadar. Zadar bi morao biti središte i duša našeg političkog, znanstvenog i ekonomičkog života, ali na žalost nije.

Dok je naša uža domovina skroz i skroz hrvatska, dotle Zadar jest otudjeni grad u rukama žestokih talijanskih poturica, a poturica gori je od Turčina.

Zadar je najcrnija tačka na tielu mile nam domovine. Zadar, mjesto da nam bude na ponos i diku, on nam je na sramotu. Zadar, je sedma rana na izmučenom tielu mile nam Dalmacije.

Svaki put, kad naša zemlja hoće da pokaže svoj hrvatski značaj, svaki put kad sinovi njezini prolaze glavnim gradom, oni su napadnuti, vriedjani u najsvetijim rodoljubnim čustvima. Još nije zarasla ni preklanjska svježa rana, koju držimo u žalosnoj uspomeni, kad vlada u Zadru pod pritiskom bajoneta zabranila je našim Sokolovima, da se izkrcaju u Zadru i podju do sokolske dvorane, da tu dignu i doprate do parobroda braću svoju i da krenu skupa put prijestolnice svih Hrvata, do bielog nam Zagreba; još nam u duši buklja uzmak i žalostno opravdanje vlade vrhu zabrane sokolskog slavlja u Zadru ove godine, a evo novih poniženja za naš hrvatski narod! Jedna rana i ne zacijeli, a druga se otvara.

„Sokol“ na Sušaku slavio je posvetu barjaka svoje „Frankopanske župe“. Na slavu k braći pohrlise i sokoli iz Dalmacije.

Morali su naravno i u Zadar, da se k njima pridruži i zadarski „Soko“. Na obali pred parobrodom žandari, koji ne daju našim sokolovima na kopno. Zašto, pitaju oni? Nesmijete! A zašto, ili se zar mi bojimo zadarskih iredenta? Pustite nas na kopno, mi od njih straha nemamo, govore sokoli s parobroda. U ime zakona ne smije se!

Kad je zakon po sriedi, kuš dalje! Ali dok zakon zabranjuje sinovima ove zemlje, da se izkrcaju iz parobroda, dotle masa pijane rulje, kupljena lirama, mlati i ubija po ulicama Zadra Hrvate. Plaćena, pijana rulja, zadojena mržnjom proti svemu, što je hrvatsko, hita kanijenje, puca iz livorvera i razbija hrvatske glave!

Nu ko da ni ovo nije dosta! Uza svu masu oružnika, leti opita masa

puka pod stan predsjednika sabora dr. Ivčevića i tu mu viče: „Vanka jaračka poglavico svih jaraca u Dalmaciji“. Živila Italija! Živio Emanuel (kralj talijanski). A to sve pod nosom komesara i zadarskih redara. Narode hrvatski, ovo smo ti naveli da vidiš, što se u Zadru događa. Pročitaj dobro i prosudi sam, može li ovu sramotu dalje trpiti! Znamo puče, patniče naš, da češ nam reći: Evo me! Pripravan sam i u vatru i u vodu, ali prije, nego kućne zadnji čas recimo dvi i našim poglavicama.

Veresijski zavod u Zadru bio je podignut samo, težače, da tebi služi i tebi bude od koristi. Nu na žalost mjesto da bude zavod „zemljišni“ on je danas, a i prije bio samo zavod za Zadar i gradju liepih kuća.

Naša pokrajina dala je Zadru milijune kruna u gradju kuća i oni su se tim obogatili i sad su oholi, a imaju i pravo, kad su naši ljudi bili čuci. Kad ti težače pitaš nekoliko kruna, hoće se procieniti svega tvoga imanja. Za zadranina to netreba. Dešet četvorni metara zemlje dosta je, da dobiješ 5, 6 i 10 hiljada kruna i da na njemu sagradiš kuću.

Svojim vlastitim novcem naša zemlja podržava u svojem krilu otrovnu guju.

Ovu guju iz nidara treba baciti. Kako? Posve lako. Svi Hrvati u Zadru i okolici nek se junački i složno odupru zajedničkom dušmaninu. Svi znamo, da je izim Zadra, sva okolica i kotar skroz hrvatski.

U došastim izborima imali bi svi Hrvati vojevati pod jednim barjakom na kom bi bilo napisano: Borba za hrvatski Zadar“. Pravaši su do sada zastupali ovaj kotar u saboru i carevinskom vieću, a s toga je dužnost svih Hrvata, da i u budućim izborima jedinstveno i složno glasuju za one ljude, koje predloži stranka prava. Radeći ovako utrti će put dosadanjim uzaludnim razmiricam i niskim osvadama sa obe strane, a podpomoći će sjedinjenim silama barjaku, na kom stoji napisana želja svih Hrvata, a to je: „Zadar — Hrvatima“.

Ovoliko rodoljubim obiju stranaka na razmišljanje. Manje osobnih napadaja, a više ozbiljna rada, velimo jednima i drugima. U vašoj borbi treći uživa, a to Talijan, koji gnjavi i jedne i druge. Nezamjerite!

Sokolsko slavlje na Sušaku.

Sokolski slet na Sušaku, na vratima Rieke, bio je pravi trijumf hrvatske svijesti.

Već u ponedjeljak u jutro Sušak sav se sjajio u svečanom ruhu. Blizu gimnazije uređeno je i sjajno vježbalište.

Poslie 4 sata po podne prispio je posebni parobrod iz Dalmacije, krcat sokolašima i izletnicima iz Zadra, Biograda, Novigrada, Vodica, Šibenika, Kaštela, Splita, Visa itd. Preko 10.000 Hrvata Rieke i Sušaka pohrlilo je, da nas pozdravi, a na čelu im sušačko-riečki „Sokol“, a i ostali već prispjeli sokoli sa glazbom iz Voloskog. Klicanje, oduševljenje neopisivo.

Načelnik Sušaka Gjuro Ružić pozdravio nas. Uzvratio je starosta splitskog „Sokola“ Dr. Majstrovic.

Osobitim oduševljenjem dočekana su braća iz Istre, koji su stigli u 11 sati u večer.

Zastupstvo slovenskog sokolskog saveza predvodio je narodni zastupnik Dr. Rybarž iz Trsta.

Na večer sav Sušak i Trsat zasjaše u plamenu.

U 9 sati na večer skupili su se sokolovi u bašću „Hotel Sušaka“. Bilo je i govora. Dr. L. Car u svom govoru upućuje na značaj same slave i moli sve sokolove, da sokolska svečanost bude zbilja samo sokolska. Nazdravlja „Sokolu“ sušačko-riječkom starosti i kumi.

Naš urednik, kao vodja šibenskog sokola u ime dalmatinskih sokolova nazdravlja sokolskoj misli. Upućuje, koja je svrha Sokola i kako da se ta svrha postigne. Odgovarajući na rieči Dra Cara o strančarstvu u Sokolu, vidi da je Sokol po samoj svojoj ustanovi političko društvo, jer se bori za slobodu. Da se ta svrha čim prije postigne treba manje rieči, a više rada. Ove rieči našeg urednika naišle su na odobravanje.

Starosta bakarskog „Sokola“ brat Kučić u pjesničkom govoru nazdravlja braću Čehe, Poljake, Srbe i Slovence. Glazba svira „Liepu našu“. Sad nastala neopisivo oduševljenje.

Govorili su još veoma liepo Čeh brat František Mašek, nar. zastupnik Frano Supilo, koji je bio oduševljeno pozdravljen, narodni zastupnik Dr. Božo Vinković, brat Pavao Roca, brat Kučić, narodni zastupnik Dr. Mažuranić.

Oko 11 sati na večer stoloravnatelj Dr. Car zaključio je komers.

Drugi dan slave.

Već rano u jutro cieli Sušak bio je na nogama. U 5 sati glazba je gradom udarala budnicu. S Primorja i istarskih otoka, iz Gorskog kotara i Like navrvilo tisuće i tisuće naroda.

Od 7 do 10 sati prije podne, na vježbalištu, kod gimnazije bilo je natjecanje hr-

vatskih sokolova, što je općinstvo pratilo velikim interesom.

Oko 11 sati uputi se sa vježbališta svečana povorka. Napried stupala je glazba iz Voloskog, zatim dvanaest barjaktara s barjaktima a za njima odaslanstva češkog, poljskog, slovenačkog i srbskog sokolskog saveza te hrvatski sokolski savez, zatim svi starješine, dotično njihovi zamjenici, sokoli vrstani po župama, a po sriedi trsatska glazba do pred gimnaziju.

Tu starosta sušačko-riečkog sokola Cezar Akačić krasnim govorom pozdravlja sakupljene. On reče: braćo Sokolovi, pozdravljaju vas svi potlačeni, pozdravljaju vas svi narodni mučenici. Ne gramzimo za tuđim, već čuvamo samo svoje. Na vama je, Sokolovi, da povratite narodu ono, što nam je oteto. Gori srca! U borbi je život, u slobodi spas! Pozdravlja sve sakupljene sa: Na zdar, Csolem, Zdravej i Zdravo! (Burno odobravanje. Glazba svira sokolku, mužari pucaju).

Dr. Lazar Car u ime hrvatskog sokolskog saveza veli: Slet župe pretvorio se u pravi svesokolski slet.

Na Sokolu je, da drži budnu hrvatsku svijest, a da za taj rad dobijemo podpore i okrepe, dodjismo na ovaj slet. Ujedno dodjismo amo, da podsjetimo na naše pravo i vlasništva. Mi se ničega niesmo odrekli. Kao što su nam predji predali cielu domovinu, na nama je, da ju cielu sačuvamo i i predamo potomstvu. Ovdje nije pitanje sile već prava, a pravo je vječno, od Boga.

František Mašek, zamjenik starješine češkog sokolskog saveza, vatrenim i biranim riečima pozdravlja novu zastavu. Opet jedna zastava je tu, koja će okupiti mladost hrvatske! Opet jedna zastava je tu, koja će govoriti: Strepite neprijatelji Hrvatske! Opet je jedna zastava, pod kojom će slavenska ideja slaviti trijumf. U ime čeha izriče pozdrav i veselje.

Pozdravlja na koncu starostu Akačića i preporučuje da vojuje za načelo: „U misli domovina, u srcu odvažnost, u desnici snaga protiv dušmaninu!“ (Burno odobravanje i klicanje „Živili Česi!“)

Pozdravljen uzimlje rieč vodja tršćanskih Slovenaca nar. zastupnik Dr. Rybarž, koji reče: Župa Zrinjsko-Frankopanska pozvala je, da se pregledaju redovi Sokolova. Iz svih krajeva hrvatske domovine dodjoste, da se tome radujete. Pozvali ste i nas Slovence, da se s vama radujemo. Slozni s vama uvijek mi ćemo se boriti za vaša prava, kako se borimo za naša. Nas diele granice, ali krv i jezik nam je isti, i budućnost nam je ista. Pričat ćemo Slovencima, što smo tu vidili. Dok je takovih Sokolova, talijanski pjesnici morat će još pjevati „o mare amaro“ (o more slano), a Madjari svoj magyar tener morat će tražit tamo negdje u Mongoliji. (Burno odobravanje).

Sušački župnik Dr. Rački reče gledajući sakupljene: To je ciela Slavija ili bar veliki dio Slavije. Ideja sokolska stara je kao hrvatski narod. Najviše mu se u sokolskoj ideji sviđja ideja zajednice. Svega imamo, samo sloge fali. Tko ne će brata za brati, hoće tuđina za gospodara. Vi sokoli učinit ćete čast, ako tu ideju provedete!

Zatim je župnik obavio blagoslov barjaka, a medjutim glazba svirala je jednu nabožnu molitvu. Kuma gdja Marija Akačić

objesi na zastavu od nje poklonjenu vrpču s nekoliko patriotskih rieči.

Starosta Akačić predaje dalje barjak barjaktaru s riečim: Ako kucne čas, te uztreba u boj za slobodu, ovaj naš barjak mora biti medju prvima.

Barjaktar prihvaća barjak i obaćaje, da će njegovu čast pomno čuvati.

Svi barjaci ukrštavaju se s novim svojim drugom. Veličanstveno i dirljivo. Glazbe sviraju „Liepu našu“, a obćinstvo odkrite glave pjeva.

Uz povike Hrvatskoj završen je ovaj dio svečanosti.

Poslije podne u 4 sata na vježbalištu kod gimnazije bila je javna vježba, kojoj je prisustvovalo preko 6000 gledaoca.

Odlazak gostiju.

Odlazak gostiju bio je trijumf. Razstanak je bio silno dirljiv. Svatko je ponio sobom neizbrisiv spomen na patriotski Sušak, na ljubav, požrtvovnost i gostoprimstvo njegovih gradjana.

Politika i svećenstvo.

II.

Župnik je pak dužan po svojoj savjesti i po svom uvjerenju svjetovati puk, što je za dobro njegovo. Ili zar župnik mora reći: puče, na me ne spada u politiku se pačati, pa pustiti široko polje Smodlaka, Makali i njihovoj za nevolju družbi, koji smučuju narod za svoju korist? Oni samo za vrijeme izbora pohadjaju puk, da mu se nametnu milelakujuć i obećavajuć svega i svašta, danas trista, a sutra ništa, samo da ga prevare. Kad su puk prevarili, nevidom ih nestaje, jer niti im je stalo, niti poznaju narod ni njegovih potreba, niti su imali ljubavi da mu pomognu. Njima je samo do toga, da na ramenima puka domognu se visokih položaja, unosnih mjesta, masnih sudbenih pravedanja, naravno sve za dobro puka!

Računaju uvijek, da je puk vječno diete, koje vjeruje medenim riečima, da je lakoman, da je zavodljiv, da ga je lako voditi za nos sladkim obećanjima, ludim radovanjem, kao što se je dogodilo lakovjernim splitskim varošanima. Oni kažu: puku je dosta obećati kruha i zabave, pa ne boj se.

Dalmacija ima ne samo djece, nego i okatih ljudi, svjestnih brkonja, koji razpoznaju dobro lije i vukova, i za što im se ciedi baš sada iz usta medena rieč. Imaju li svećenici pred takovim mučati? Nikada!

Radi se o vjeri, radi se o domovini, radi se o političkoj slobodi, radi se o časti i slobodi Hrvatske, koja nam je svima majka, koju svi ljubiti i braniti moramo. Gdje se radi o vjeri i domovini, o njezinom odnošaju prema ostalim narodima, i njezinoj nutrnoj uredbi, svaki je njezin član dužan reći svoju, pak i svećenik prvi u ime pravde i istine. Da nije bilo svećenstva, što bi danas bilo od Hrvatske? Svećenstvo je bilo uvijek s narodom svojim, radi upliva i znanja održalo prva mjesta u državnom vieću, u državnim poslovima. U teško i mračno doba za Hrvatsku svećenstvo je samo prednjačilo i branilo narod svoj, i perom i sabljom i krvlju svojom. Dosta je spomeuti Berislaviće, Utješeniće, Draškoviće, Imbrišinoviće, a u vrijeme narodnog

preporoda, kad je puku pucala zora narodnog preporoda, kad je plemstvo i sve što je bilo boljega, neprijateljsko i otuđeno bilo svojoj domovini, svećenstvo je redimice prionulo uz pokretače narodnog preporoda i zauzelo prva mjesta u teškoj borbi protiv moćnim pučkim dušmanima Niemcima i Magjarima na obranu hrvatske mile rieči i Hrvatske domovine.

A u ustavno doba tko je prodičio i čuvenim učinio ime Hrvatske, tko mu je dao uvjete narodno-državopravnog života, tko je puku svomu palio luč prosvjete, da se izobraži, da upozna svoje stanje, da skoči na obranu svojih narodnih prava?

Dosta je spomenuti preko Velebita ime velikog biskupa Strossmayera, učenog kanonika Račkoga, Vebera, Ilijaševića, Tkalčića i drugo mnoštvo svećenika umnika i narodnih trudbenika, koji se nisu bojali ni žrtava, ni progona, ni patnja, ni tamnica, samo da pomognu svom narodu i puku, iz kojeg su nikli, da ne bude tuđe roblje, nego slobodan narod.

Što nisu mogli biti, što im nisu nudili, kako ih nisu mučili i oko njih obijali da ih predobiju, ali su oni sve odbijali, preziranjem volili su umrijeti skromni i bez velikih blistavih naslova, kojima se danas samo puzavci i lakomci kite, nego i za čas zaboraviti na puk svoj. Koliko borbe, truda i muke nisu izdržali ovi umnici na književnom i političkom, polju u mučno doba, protiv mogućim narodnim dušmanima, a sve na obranu puka svoga, iz kojeg su potekli, To je povjest, to je istina, to su narodni dobročinci i mučenici.

Ne ubijajmo ribu dinamitom!

Iztraživanje podmorovodje Bessona.

U prošlom broju naveli smo, da je francuska vlada, bila dala nalog zapovjedniku ratne luke u Maršilji pormorovodji Bessonu, da udje u trag, kakovu štetu proizvode dinamita (mina) u moru po ribarstvo i da prouči, kako bi se moglo pripoznati, dali uje istinu riba ubijena dinamitom (minom) ili ne.

Besson se je odazvao dravoljno nalogu svoje vlade, te je učinio četiri pokusa i to u prisustvu ribarskih stražara i „paruna“ ribarskih brodova. Pokus prvi bio je izveden mjeseca studenoga (novembra) 1899 na četiri sata po podne, na istočnoj obali, oko Pomogenosa; drugi 14. lipnja (žunja) 1900. u okolo otoka Pomogenosa u više različitih položaja.

Treći pokus učinio je Besson 17. lipnja 1900. usljed zahtjeva povjerenika Le Bellegou. On je u društvu rečenog Le Bellegou, načelnika Girarda i su šest „paruna“ ribarskih ladja pošao da učini nove pokuse. Po veome uzburkanom (nemirnom moru) bacio je u more četiri dinamite (mine) svaku od 90 grama. Prva je bila bacena na kamenito i grebenasto morsko dno na 3 m. dubine; druga je bila bacena u izvoru jednom vrutku; treća bila je bacena uz sami kraj grebenatskog morskog dna samo toliko, da su ga valovi pokrivali; četvrta bila je bacena u blizini Nercingelorixa u daljini koju stotinu metara od kraja, a na dubini od 10-15 m.

Što su nam ova iztraživanja dokazala.

Sva ova iztraživanja prezaslužnog francuskog podmorovodje Bessona dokazali su

nam, da je uporaba dinamite po ribarstvo veoma štetna i da je ona uzrokom propasti ribarstva.

Rekli smo u zadnjem broju, da ona ne šteti ni jednu ribu, a da ubije u moru čovjeka, dupina, pak i morskog pasa. Nu na ovome se nije ostalo. Da dinamita ubija, to je već svak znao, reče André, ribar na obali Endoume okolo otoka Pendusa; ali kako poznati, da li je riba u istinu ubijena dinamitom ili ne.

Bessova opažanja i njegove odluke.

Već kod prvog iztraživanja, Besson je opazio, da ubijene salpe, ciplji, orade, šargi, brancini (lubini), dentali (zubatci) ostanu namah mrtvi svi, koji se nalaze u okrugu 20 m. gdje je dinamita bila bačena. U daljnim iztraživanjima uvjerio se je, da salpa najprije pogine i izvrne se na drob, a da u daljini od 20-50 m. od mjesta, gdje je dinamita bačena, sva riba ostane smetena tako, da ju nije teško rukom dohvatiti, jer ko bez glave luta po vrhu.

On je parao više riba i raznih vrsta ubijenih dinamitom i na temelju toga izdao je svojoj vladi svoje mienje, koje je i naša pomorska vlada usvojila, a koje ćemo mi donieti u celosti, živo želeći, da svi oni, kojima leži na srcu naše ribarstvo i naš gospodarski napredak, porade sve moguće, kako bi se dinamiti smeo tragi u našem moru, a najskoli u našoj okolici, u kojoj se na hiljade i hiljade kg ribe ubije nesretnom dinamitom.

Još imamo čestitih staraca u našem gradu, koji nam znaju pripovjedati, kako bi gospodje i gospoda u prve zemane u predvečerje ljeti ili u ranu zoru sišli uz obalu i u malo časa uz ugodnu zabavu nahvatali liepih trlja, lubina (duta), šarga, crnosipaca itd. a to od težine 1/2 kg. A danas? Nema ni girice blizu obale. A zašto? Baš jučer očevidac nam je pripovjedao, kako je pod samim vodopadom Krke na 29. prošlog mjeseca iz jednog samog kapsula dinamite bilo ubijeno na hiljade i hiljade kg. sve samih lubina (duta) i orada. Nijedan komad nije težio manje od 2 kg. Sela Dubravice, Čulišić, Konjevrate, Lozovac, donapokom **Velušić i Siverić** gostili su se muke oboritom ribom, a to sve u slavu naše brižne vlade i revnog nadgledanja sa strane finacijalnih i oružničkih organa nato pozvanih.

Kad bi mi u Mandalini imali jednoga Bessona, sjegurni smo, da bi i kod nas stvari puno i puno na bolje okrenule, ali toga nije, a čega nije, nema u njega ni uzdanja. Ovaj smo jedini slučaj napomenuli, a ima ih svaki dan na stotine, a to da upitamo pomorsku vladu, što čeka i što misli učiniti, a da se bar donekle preprieči ubijstvo riba dinamitom u našem moru, a osobito pod vodopadom Krke, Prukljanu, u okolici Skradina i Morinjama.

Cielo ljeto je prošlo, a naše ribarstvo usljed bolesti ribarskog stražara ostalo je bez nadzora. Sad kad se zima primiće, mala nas je i briga za nadzor, jer ga ne trebamo, jer po mrazu nitko ne skače u more. Gospodin ribarski nadzornik bi morao znati, da što su za okolicu Salsku pošte za srdele, da je to za nas Prukljan i Morinje. Što bi on uradio, da mu tko svagdano baca dinamitu recimo na „mletačkoj“ pošti? On bi tu postavio deset stražara, a ne bi uzmanjkao ni parobrod „Colibri“ da čuva. On bi imao pravo, ali imamo pravo i mi

tražiti, da nam dade ne deset, ali barem dva stražara i to samo preko ljeta, kako je to više puta, kako nam kažu, pitano.

Još ćemo drugi put.

Naši dopisi.

Razno iz Aržana.

Aržano, u rujnu.

Trobojnica. Bili smo još u svibnju putem seoskog zbora pitali trobojni stup (šandarac) i trobojnicu, ali bez uspjeha. I ovih dana smo ponovno poslali pismenu molbu za istu, te se nadamo, da će nam se udovoljiti.

Poljari. Žetva bijelog žita već je i dovršila. Evo nam se primiće i ona kukuruza i krumpira, a mi nemamo poljara. Blago nama!

Porezni rubač. Ovih dana došao nam je u pohode porezni rubač, da pita — što je carevo caru. Nemamo ništa proti tomu, ali ne znamo, za što se je tako uranilo. Ove godine još kad nam je ljetina izdala tako rano, a još nam je kukuruz i krumpir u polju, ovo bi značilo utamaniti nas. Običaj je bio rubati za porez poslie vage duhana, a kad tamo prije neg se i počeo pačiti. Pošto još nismo unovčili ono zeru ljetine, molimo nek se obustavi. Do koga je nek providi.

Demokrati ovdje. Ovo naše od svakoga zapušteno selo srećom ne obiluje demokratima. Izim dva-tri svi smo pravaši. Za „velikog meštra“ Jozu pojavio se je agitator, a to finacijiski naslovni nadstražar Š., koji čita nekim seljacima „Pučku Slobodu“, ali uzalud. Pravaši smo bili i takovi ostajemo do smrti. A njemu poručujemo, da u prosto vrijeme nauči rječ „zahvalnost“. (Još demokrati viču, da je vlada proti njima. Op. ur.) Aržančani.

Odgovor vuku iz šume.

Novoselo (na Braču) u rujnu.

„Sloboda“ i „Pučka Sloboda“ pod odgovornim uredništvom novog pape Dra. Smodlake ne će da se ostave opadanja i klevetanja. Rekao bi čovjek, da izlaze dvie sestrice samo za to, da truju naš hrvatski i kršćanski puk.

U ovom svom ludilu ne štete ni našeg obljubljenog župnika, te u broju 35. o. g. „Mrki vuče iz šume“ hoće da blatiti naše celo selo, neznajući kukavelj, da blatiti sama sebe.

Naši demokrati Smodlakova kova hoće da zanemare naše starijske običaje, te pišu, da kad smo pošli u „kolende“ o Trim Kraljima, da smo pošli u maškare. (Divni čuvari starih hrvatskih običaja. Op. ur.) Dopisnik „Slobode“ i „Pučke Slobode“ jadikuje, što mi nismo došli k njemu u pohode. Nek počeka još malo.

Prigovara „Vuk iz šume“ i našoj svagdanjoj šetnji. Na ovo mu velimo: mi šetamo onuda, kuda šeću slobodni ljudi i sviestni naši seljani, a ti bježiš ko vuk u goru, jer se sramiš pogledati poštenjako-viće u čelo.

Vuču iz šume, ostavi se crkvinarstva i crkvinara, a traži mjesto cestara, tu ćeš dobivat plaću i biti će ti bolje.

Na ostale uvriede protiv čestitim našim djevojkama ne odgovaramo, nego će dobiti zaslužni odgovor samo onda, ako „vuk

iz šume“ izadje i svietu se sa imenom pokaze. Ovo ti, vuče, poručuju

Novoseljski kolendari.

Organizacija stranke prava u 16 sela.

Imotski.

Ovih dana imademo veličanstvenu manifestaciju pravaške misli u celom kotaru. Od 30. kolovoza do 13. t. mj. obavilo se je 16 skupština. Skupštine su se svagdje držale uz najveće saučešće naroda, a skupštinari su uvijek pozdravljali prireditelje skupštine, a najviše predsjednika organizacije Dr. Mladinova, tako, da je malo tko doživio onakovih slavija. Red je svukud podpuni vladao, a to je zasluga Odbora za organizaciju stranke u kotaru. Organizacija se je provela u sljedećim selim: Grabovcu, Krstaticam, Slivnu, Zagvozdu, Lokvičićim, Lovreću, Cisti, Dobranju, Svibu, Podbablju, Poljicim, Raščanim, Župi, Ričicam, Studencim i Aržanu. Na skupštini u Župi mal da se nije dogodila jedna nesreća. Glasoviti Marijan Luetić, občinski viećnik, naletio silimice u dvoranu sa štapom u ruci, te u ime zakona (kao da je avanzirao za jednu noć politički komesar) stane razpušćati skupštinu i narod tući. Zahvaliti je okretnosti predsjednikovoj, da mu se nije što i gore dogodilo, jer da nije bio izbačen van, tko zna što mu je mogao razjaren narod učiniti. A taj Marijan je zadržan privrženik Dr. Jozu Smodlake. Pa da nisu pametni ti Smodlakovci.....

— Našem ovdašnjem c. k. Poglavaru dogodila se jedna nesreća. Razbio je glavu na jednom čavlu. Nu ipak nema velike pogibelji.

Jesmo li u Splitu ili u Turskoj?

Split, 15. 9.

U više brojeva vašega lista bilo je govora o izgredima, što ih priredjuju splitski demokrati. Oni uvijek isti. Da bi se svaki izgred i svaki napadaj splitskih demokrata zabilježio, mislim, da bi se svaki dan mogao tiskati list. Da se u Splitu događaju nemiri, da se u Splitu napadaju mirni građani, a ponajveć svećenici, nek služi za potvrdu sljedeći istiniti događaj: U nedjelju na 6. ovog mjeseca dva svećenika pošla u šetnju. Na jednom mjestu u blizini grada naidju na jednu četu splitskih demokratskih Arnauta, koji imaše i pušku. Kad ugledaše svećenike, počеше u svih šestnaest sa gadnim njihovim poklicima protiv svećenstvu, ali to im ne bi dosta, već počеше vikati iz sveg grla: Ubij popa, upali u popa! Ubij popa, upali u popa! I bome ni pet ni šest, već u istinu izpališe u svećenike tako, da balini padoše u blizini svećenika. Njima je danas upaliti u čovjeka, a osobito u svećenika, ko u mačku. Oni su već opijeni prevratnim naukama svojih vodja. Pak da čovjek zbilja ne upita, gdje je Split, je li u Dalmaciji ili u Turskoj? Jesu li splitski demokrati ljudi mirni kako pišu njihove lažne Slobode ili su kao divlji Arnauti u Turskoj? Ti puče sudi.

Odgovor na klevete.

Iz Žirja.

Čujemo, da će nas do koji dan ostaviti glavari ovomjesne vojničke postaje, gosp. Spiro Červar. Svršava mu godina službovanja. Bio je čovjek na svom mjestu. Sa seljanima se liepo slagao. To nije bilo po

čudi nekim izjelicama, pa su stali ko kukavice iz busije bacati otrovne strielice u namjeri da mu ogorče koji čas i naškode budućnosti.

Gospodin Červar zaslužuje svaku hvalu i kao vojnik i kao čovjek, a njegovu zamjeniku želimo, da udari njegovim stopama.

Posebni poučni dio

„Prave Pučke Slobode“.

1. Šuma kao zaštita odgoju domaće životinje.

Kad bi bilo dovoljno i prikladne šume, bi li se događale ovakove nepravilnosti? Ne bi zaista. U šumi je mnogo toplije nego na otvorenoj goleti. Trava bolje raste, jer u njezinom ju razvoju ništa nepriječito. U šumi se stvara bolja trajnija hrana, i puno više je ima, kroz cijelu zimu, osobito pak u proljeće. Osim toga životinja je šumom vaoma zaštićena, ne trpi od leda, niti od njega pogiba.

Na goleti vlada, osim hladnih vjetrova, i sunce. Što vjetar prepusti, to sunce uništi, i tako cijelu godinu na takovim pašnjacima neima ništa.

Pa ipak gospodari blaga, su zaljubljeni u ovakova gola pašišta. Kad im se samo spomene o pašumljenju takovih goleti, osjećaju isto kao da ste im spomenuli o kakovoj sablasti. Prva im je na jeziku „Onda smo propali, jer blaga ne bi mogli držati, a bez njega nebi mogli živiti“.

Kod takvog izljeva čustava, čovjek nezna, da li bi se žalostio, ili bi se srdio. I ako im se predoči, da se koliko uzgoj postojećih već šuma, toliko naumljena pošumljenja goleti, mogu u sklad dovesti sa njihovim željama, u prilog marvogojstva, ostanu ipak kod gornje svoje tvrdnje.

Iz takvog držanja izbija na površinu ovo: Pustopašna se je kod našeg naroda odavna već suviše udomila; to se neda od jednom izkoreniti. Kad su goleti u celom svom obsegu proste za pašu, nikad boljega, pa makar i ne bilo pašu, dosta je da blago prieko celog dana ima kuda šetati, ako se i vrati gladno kući. Gospodar zadovoljan je time, već i stoga da nemora brinuti se za čuvanje stada, i za čuvanje možda još i trošiti.

Koliko je to štetno po marvogojstvo, o tom bi trebao mnogu, a koju i gorku reći.

Držimo, i uvjereni smo o tom, da držanje čobana, i sposobnog čobana bi se izplatilo. Već radi poljskih šteta, čoban je potrebit, bio taj zajednički za više gospodara, ili pak posebni. Dakle kad čoban postoji, onda se ne treba bojati šumskih prekršaja jer zabrane pašu neobstoje za uvjeka, već za par godina. Kad se pašu dopusti, onda sve gori iztaknute nepogode za blago odpadaju, dosljedno tome, stanje štočara se povećava.

Viesti.

Sjednica uprave stranke prava. Sazivljenjem sjednicu uprave za 21 o. mj. u Splitu u 10 sati prije podne, sa sljedećim dnevnim redom:

1. Saborski izbori.
2. Slučajni predlozi.

Molim g. članove uprave, da nijedan ne propusti pristupiti na ovu vanredno važnu sjednicu.

Zadar, 10. rujna 1908.

Don IVO PRODAN
Predsjednik.

Organizacija stranke prava u Vodicama. U prošlu nedjelju naši politički istomišljenici u Vodicama držali sastanak, te se organizovali. Za predsjednika bi izabran Ante Čorić, za podpredsjednika Tome Ivas, za tajnika Frane Markoč, za blagajnika Krste Skočić, k tomu još 15 odbornika. Organizacija broji 75 drugova.

Odlazak župnika. Pišu nam iz Krapnja, da je odputovao župnik o. Ambroz Širca na svoje novo mjesto u Punat na otoku Krku. On je u Krapnju bio 4 godine i tako je ugodio onom pučanstvu, da su ga svečano dopratili u velikom broju do Šibenika. Dobrom i vrijednom župniku i rodoljubi želimo svaku sreću u novom boravištu! Na mjesto njegovo došao je o. J. Miličić sa otoka Hvara, kojega prate takodjer dobri glasovi.

Učiteljska viećanja. Prošle sedmice sastali su se na viećanje učitelji naše uže domovine u Arbanasima na sedmu svoju pokrajinsku skupštinu, pod predsjedanjem pokrajinskog školskog nadzornika viteza Antuna Strölla. Ovo viećanje započelo je u ponedjeljak, a dovršilo je u subotu večer. U nedjelju bio je izlet u Vranu.

Zao nam je, da radi prostora lista ne možemo se potanje osvrnuti na rad ove skupštine, nu ipak drago nam je, što možemo našim čitaocima saobćiti, da učitelji, koji su sudjelovali radu ove skupštine, hvale se, da su bili posve zadovoljni i radosni vrhu viećanja pojedinih tačaka i oni izriču opravdanu nadu, da je sedma učiteljska pokrajinska skupština nadopunila prazninu, koja je kao neobhodna potreba zjala. Bože daj!

U prošlu subotu sastali su se učitelji iz cijele pokrajine na viećanje u Split, da riješe poslove, koji se tiču njihova „Učiteljskog Saveza“. Predsjedao je g. Brađić. Bili su riješeni svi hitni poslovi i poprimljeni shodni zaglavci.

Našim pučkim prosvjetiteljima želimo svaku sreću u njihovom radu na korist škole i narodne uzdanice.

Blagajna za štednju i zajmove u Vodicama početkom pr. kolovoza imala gotovine K 86.50. Kroz kolovoz unišlo K 1194.50, izišlo K 1267.71. Novčani promet 2462.21. Prometna svota u ulazku K 283.46, a toliko i u izlasku. Primila na štednju K 232.—, pridiglo K 492.89. Zajmova udielila K 775.62; povratili K 983.46. Pasivni Tek. Račun K.—, a aktivni K 41.50. Dohodka K 89.74, a potroška K 99.16 Poslovni djelova utjerala K 5.— povratila K 10.—. Razpačala robe K 167.40, a nabavila K 132.—. Koncem kolovoza njezin aktiv K 140.407.60 i to: Zajmovi K 133.820.62; Izkaznice potroska K 2516.68; Razni računi K 4057.37; novca u blagajni K 12.93. I odgovara pasivu: Prištednja K 103.121.61; Izkaznice dohodka K 1120.17; Poslovni djelovi i pričuva K 4489.39. Broj članova 339.

Prigovori i odgovori.

Tko magarcu pere glavu sapun troši. Već smo više puta upozorili one oko „Kremenjaka“, na pravila pristojna pisanja, ali sve naše preporuke ostaju uzaludne, jer i zadnji broj pun je puncat svakojakih uvrieda na čestite i poštene naše građane, tako da mi te uvriede sramimo se i napomenuti. Stid nas i rumenilo obliva kad pomislimo, da

ljudi mogu biti tako niski, tako podli, da zalaze u svetinju obiteljskog hrama. Ovdje prestaje sve. Ako gospoda, što su na uredništvu „Kremenjaka“, nemaju obitelji, te stog i neznaju, što je obitelj, mi ih upozorujemo jednom za vazda, da se kane u napred onakova pisanja, jer što je odveć slano, nije ni mački drago.

Doli Sokol! Doli Hrvati! Živili Kremenjaci! U nedilju večer vratio se D.r Vice i D.r Makale sa skupštine demokratskih dotura iz Splita. Na željeznici dočekalo ih je jedno 50 golobradih mladića izpod 18 godina. D.r Vice ljut, što mu posli slabo idu, skupio je ovo 50 golobradih mladića na sred poljave i misleći da je Poljana sabornica Sv. Ante u Zadru, a ovo 50 mladića 50 zastupnika, stao je što ga grlo nosi vikati. Počeo je zvati Boga u pomoć, a dovršio je s vragom. On je svoje male golobradice tako uputio u hrvatstvu i uzgojio u hrvatskom duhu, da su prolazeći gradom drevili se: Doli sokol! Doli Hrvati! Živili Kremenjaci! i t. d.

Vice, Vice, puno si učio, ali si posve malo naučio. Pogodio je i pravo ti stoji ozbiljna opomena Masarika, kad si ono bio kod njega, da čovjek dovrši visoke škole u 4 same godine, a djetetu da treba 12. Tako je.

Danas trista, sutra ništa. Do nazad par dana čitali smo u „Slobodama“ i njihovom bratu „Kremenjaku“, da je sve njihovo, da je Smodlakina stranka naj jača stranka it. d. Na ovo smo im mi odgovorili u zadnjem broju našega lista, da su oni ništa, a njihova luda stranka još manje. Na ovu našu poruku Smodlaka je djisnuo na nas u svojoj „Slobodi“ i obasuo nas je cviećem iz svoje vile, na čemu smo mu veoma harni i zahvalni. D.r Jozo, upamti jednom za vazda, da je čast i dika svakome onome, koga ti napadaš. Ovo upamti i nezaboravi nikada. Moj Luka, uzalud ti muka!

Velika nepredobiva Sersesova vojska sastala senikidan u Splitu na zbor da odabere ljude, koje će kod došastih izbora poslati kao zastupnike u Sabor. Sastali se ljudi, pak da budu više bruke, odlučili postaviti kandidate u samu Splitu, Makarskoj i Šibeniku, a kamo li najveća i najjača stranka u Dalmaciji. Danas trista, sutra ništa.

Svega po malo.

Česka. Izbornici grada Opocne sakupiše se na viećanje, da prosudè rad svoga poslanika u državnom saboru. Kako je poznato štocićima, u carevinskom vieću sjedi Massaryk i zet mu Drtina. Tražili se i našli se. Oba bezvjerci, a puk, koji ih izabrao — kao i mi — kršćanski je. U narodu je kipjelo, što je Massaryk proglašen od žudija i framasuna učenijim nego li je. Puno govori, a sve protivno nego li narod čuti, pa mu prevršilo kad su se tast i zet složili sa glasovitim Niemcem Wolfom proti českim narodnim interesima, proti vlastitom svom puku, proti svojim biračima. Ovi se sakupe na dogovor, stanu razpravljati, pa 190 njih jednoglasno zaključè, da Drtinu za uho potegnu. Napišu mu oštro pismo, kudeć njegovo izdajničko djelo, pa mu to pismo odnieli gradski viećnici i pozvaše ga da se poslaništva odreče. Hoće li on uvažiti narodnu odsudu i poziv? Ako je pošten, morati će. Nego mi mislimo da on — ko ni ostali socijalisti demokrati — za tu kriepost ne znade.

Što će sada brbljavac, šibenski listić? Hoće li još braniti izdajice naroda českoga Massaryka i Drtinu, kad su ih osudili svi slovenski poslanici u Beču, sva štampa slovenska, pa eto sada i isti birači.

Hoće, jer od čega vrč od toga i ručica. Hrvatska Tiskara (Dr. Krstelj i drug) — Šibenik